

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ BAĞIMSIZ DENETİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: DOĞU KARADENİZ İLLERİNDE BİR ARAŞTIRMA*

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARDIÇ**
Asiye IŞIK***

Bilimsel Araştırma
(Empirical Research)

Uluslararası
Muhasebe ve Finans
Araştırmaları Dergisi
Aralık 2022; 4(2): 222-243

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Ardıç, M. & Işık, A. (2022). Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetime Yönelik Görüşleri: Doğu Karadeniz İllerinde Bir Araştırma. *Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 222-243.

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Doğu Karadeniz bölgesinde yer alan illerden Artvin, Rize ve Trabzon'da faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetim konusundaki düşüncelerini tespit ederek yaş, eğitim durumu, mesleki deneyim ve faaliyette bulunulan il faktörlerine göre değişkenlik gösterip göstermediğini belirlemektir. Araştırmanın kapsamı DOKA bölgesinde faaliyet gösteren tüm meslek mensuplarından oluşmaktadır. Örneklem olarak Artvin, Rize ve Trabzon illerinde faaliyette bulunan meslek mensupları seçilmiş olup bunlardan 167'si ile yüz yüze anket yöntemiyle veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak t-testi ve tek yönlü varyans analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre meslek mensuplarının yüzde 95.2'sinin bağımsız denetçi belgesine sahip olmadıkları; buna karşın, yüzde 85'inin bağımsız denetçilik konusunda daha önce bir eğitim almadığı ancak yüzde 80'inin Kamu Gözetim Kurumu tarafından düzenlenen eğitimlere katılmak istediklerini belirttikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, meslek mensuplarının bağımsız denetime yönelik görüşlerinin yaşa, eğitim durumuna ve faaliyet gösterilen il faktörlerine göre değişiklik gösterdiği; ancak cinsiyet ve mesleki tecrübe faktörlerine göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Muhasebe Denetimi, Bağımsız Denetim, Muhasebe, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir

JEL Kodları: M41, M42

* Makalenin gönderim tarihi, 13.01.2023; Kabul tarihi: 09.03.2023, iThenticate benzerlik oranı: %25.

** Artvin Çoruh Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, ardıc@artvin.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8408-291X

*** Artvin Çoruh Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Doktora Programı, asiye_84@artvin.edu.tr, ORCID 0000-0002-6328-5344

VIEWES OF PROFESSIONAL ACCOUNTANTS ON INDEPENDENT AUDITING: A RESEARCH IN EASTERN BLACK SEA PROVINCES

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the perceptions of professional accountants in Artvin, Rize and Trabzon, which are situated on the Eastern Black Sea Region, on independent auditing, and to reveal whether the perceptions differ according to the factors of age, education level, professional experience and the province they operate. The scope of the study includes all the members of accounting profession that operate in DOKA region. The accounting professionals in Artvin, Rize and Trabzon were chosen as the sample of the study. Within the scope of the present study, a face-to-face questionnaire was administered to 167 accountants in total. The data were analyzed using T-test and one-way variance analysis in SPSS 22.0 package program. The results of the analyses indicate that 95.2 % of the accounting professionals do not have an independent auditor certificate and 85 % of them have not received any training on independent auditing. However, 80 % of the participants have stated to be willing to participate in the trainings organized by the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (KGK). Furthermore, the study reveals that the perceptions of the accounting professionals on independent auditing vary according to age, education level and the province they operate; while there was not any significant difference found considering the variables of gender and professional experience.

Key Words: Accounting Audit, Independent Audit, Accounting, CPA, Sworn-in CPA

JEL Codes: M41, M42

1. GİRİŞ

Muhasebe, tarihi yüzyıllar öncesine dayanan en eski mesleklerden biridir. Geçmişten günümüze kadar yaşayan her toplum için iktisadi hayatın vazgeçilmez bir parçası, ayrıca arz, talep esasına dayanan ticaretin gelişimi ve devamı için önemlidir. Özellikle günümüzde, küresel işlemler bütünü haline gelen ekonomi dünyası açısından muhasebe işlemlerinin etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesi son derece önemlidir. İşletmenin boyutuna bakılmaksızın parçası olduğu iktisadi sistemde yer alan hukuksal düzenlemelere uygun şekilde yürütülmelidir. Bu işlemlerin sorunsuz olarak mevcut mevzuata ve teamüle uygun şekilde yürütülmesi için denetim ve kontrol mekanizmasının varlığı önem kazanmaktadır (Ayboğa, 2022, s.40).

Günümüzde işletme yapıları oldukça büyük ve karmaşık bir hale geldiğinden firma yöneticilerin doğru ve güvenilir bilgilere sahip olması isabetli kararlar alması bakımından önemlidir. Bu noktada, muhasebe yürütmekte olduğu faaliyetin muhteviyatı dolayısıyla, gerek kamu kurum ve kuruluşlarının gerekse özel sektör yöneticilerinin isabetli karar almalarında önemli bir etkisi bulunmaktadır (Akçay ve Alkan, 2022, s.288).

Yürütülen muhasebe işlemlerinin sonucu olarak ortaya çıkan mali tablolar ve benzeri diğer veriler oluşturulan standart denetim kurallarına göre

incelenerek söz konusu verilerin güvenilirliğini sorgulamak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik sistemlerinin bir parçasıdır (Uzay ve diğerleri, 2009, s.125).

Sonuç olarak, birbirine pek çok bakımdan bağlı olan ve küresel bir organizasyonlar bütünü şeklinde çalışan firmalar mali durumları sundukları finansal raporlar ile ortaya koymaktadırlar. Açıklanan bu raporların kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda şeffaf olması ve gerçeği yansıtması beklenmektedir. Bu beklenti bağımsız denetim firmaları ve bağımsız denetçiler tarafından hazırlanan denetim raporları ile sağlanmaktadır (Kurt ve Özberk, 2022, s.59).

Özellikle 1990'lı yıllarda dünyanın çeşitli ülkelerinde yaşanan muhasebe skandalları neticesinde bağımsız denetim konusuna daha fazla önem verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, değişen sosyal, ekonomik ve teknolojik koşullar gereği işletme faaliyetlerinin güvenilirliği açısından muhasebe denetiminin son derecede önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Zikredilen bu olgular muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime ilişkin görüşlerinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada denetim kavramı incelenerek Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumlarının değerlendirildiği alan araştırması yer almaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

2.1 Denetim Kavramı

Denetim, firmaların finansal faaliyetlerinin objektif bir gözle, belirlenmiş standartlar kapsamında değerlendirildiği ve böylelikle uygunluğunun firma yetkililerine bildirildiği bir süreçtir (Şahin, 2021, s.1654).

Finansal işlemlerin takibi ve denetimi neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir konudur. Bu bağlamda, tarih boyunca uygarlıklar çeşitli uygulama, düzenleme ve meslek grupları oluşturmuşlardır. Özellikle ticari işletmelerin vergi yükümlülükleri noktasında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin araştırılması konusu denetim kavramının oluşumunda büyük paya sahiptir. Bu sorumluluk günümüzde muhasebe meslek mensuplarınca yerine getirilmektedir (Şahin, 2021, s.1655).

Denetim kavramının tarihi, insanların ticari ilişkilerinin başladığı döneme kadar götürülse de asıl manada denetim 18. ve 19. yüzyıllarda sanayi devrimi sonrası büyüyen işletme hacimlerine paralel şekilde gelişmiştir. Sanayi devrimi öncesi bir ya da birkaç kişiden oluşan daha çok bölgesel bazlı işletmeler söz konusuysen, sanayi devrimi sonrası işletme yapısı giderek büyümüş şahıs ya da aile şirketlerinin yerini temsil ilişkisi ile yönetilen modern şirketlere dönüşmüştür. Bu dönüşüm neticesinde asil ile vekil arasında bilgi asimetrisi nedeniyle bir temsil sorunu ortaya çıkmıştır. Vekil ile

asilin arasındaki problemleri en aza indirmek için bir denetim sistemi gerekliliği doğmuştur (Senal, 2011, s.4).

Erdoğan'a (2002, s.56) göre nerede bir alış veriş ve ekonomik bir olay meydana gelirse orada denetim mutlaka söz konusu olmalıdır. Kavramın pek çok tanımı yapılmakla beraber en geniş şekilde ifade edilmek istenirse şu dört husus mutlaka zikredilmelidir:

- Konusu ne olursa olsun denetim faaliyeti sonucunda mali işlemlerin o anki sonuçları verilmelidir. Kısaca 'olanı' belirlemelidir.
- Sonuçlar denetim ilkeleri kapsamında kanıtlanabilir verilere dayanmalıdır.
- İleride meydana gelebilecek hataların önüne geçmek için denetim konusu işletme ile o işletmenin paydaşı konumunda bulunan kişi, kurum ve kuruluşların yatırımları konusunda bilgi sahibi olabilmeleri sağlanmalıdır.
- 'Elde edilen verilerden objektif bir yargı elde etmek için kullanılan sistematik bir süreçtir' şeklinde ifade edilmektedir.

Bu özellikler ışığında denetimin özellikleri; mali konularla ilgili olan ilkeleri öncesinden belirlenmiş olan, tarafsız ve ileriye dönük olarak yürütülen bir süreçtir şeklinde sıralanabilir (Erdoğan, 2002, s.56).

2.2 Denetim Türleri

Muhasebe yazını incelendiğinde, denetimin birçok farklı şekilde kategorize edildiği görülmektedir. Bunlar; denetimi yapan bölümler ile bu bölümlerin birbiri ile olan ilişkisi konumu, denetimin kamu ya da özel sektörde yapılması, denetim için planlanan zaman aralığı, denetleme yapılan konu vb. pek çok faktöre göre denetim sınıflandırılabilir.

2.2.1. Amaçlarına Göre Denetim Türleri

2.2.1.1 Faaliyet Denetimi

Küresel olarak değişen günümüz piyasa koşulları yoğun rekabet koşulları ile baş etmek zorundadır. Bu rekabetçi ve anlık değişen piyasa şartları için işletmelere ilişkin bilgileri kullanan kişilerin doğru ve yerinde kararlar alabilmeleri için bu kararı almada kullandıkları mali verilerin yanında işletmenin tüm faaliyetlerine ilişkin denetime ihtiyaç duyulmaktadır (Kiracı, 2003, s.68).

Faaliyet denetimi işletmenin yürüttüğü faaliyetlerin bütünü veya bir kısmının belirli bir disiplin çerçevesinde gözden geçirilmesi ile kaynakların etkin ve verimli kullanılması açısından yapılan denetimdir (Kiracı, 2003, s.68).

2.2.1.2 Bağımsız Denetim

Yukarıda ifade edilen denetim türlerinden bir diğeri bağımsız denetimdir. Bağımsız Denetim Yönetmeliğinin 4. Maddesinde:

“Finansal tablo ve diğer finansal bilgilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu bakımından makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi için denetim standartlarında öngörülen gerekli bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak defter, kayıt ve belgeler üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanması” şeklinde açıklanmaktadır (Toptan, 2022, s.123).

2.3 Literatür Araştırması

21. yy'nin başından itibaren ekonomi dünyası, şirketlerin büyümesi, firmaların yönetim yapısının değişmesi, küçük ve yerel işletmelerin küresel sistemin bir parçası haline gelmesi gibi pek çok köklü bir değişim yaşamıştır. Yaşanan bu değişimler firmaların muhasebe sistemlerini ve ekonomik durumunu ortaya koyan verileri daha kompleks ve manipülasyona açık hale getirmiştir. Özellikle ABD'de ortaya çıkan Enron skandalı sonrasında bağımsız denetim konusunun küresel düzeyde tartışılmasına ve bir bağımsız denetim uygulamasını yapacak kurumlar oluşturulmuş ve bu kurumların uygulamalarına rehberlik edecek pek çok kanuni düzenlemeler yapılmıştır.

Kestane (2022) tarafından 2020 yılında Hatay bölgesinde faaliyet yürüten bağımsız denetçilerin özelliklerinin, yürütülen denetimin kalitesi üzerindeki etkisinin belirlenmesi amacıyla çalışma yapılmış ve çalışmanın sonucunda; denetçilerin etik farkındalık düzeyi ile mesleki eğitim özellikleri ve meslekte geçirdiği yılların denetim kalitesi üzerinde, istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturduğu tespit edilmiştir.

Şavlı (2022) Türkiye'de faaliyet gösteren bağımsız denetim şirketleri üzerinde yürüttüğü anket çalışması ile bağımsız denetçi ile iç denetçi arasındaki işbirliğinin ne düzeyde olduğunu araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda bağımsız denetçilerin sürdürdüğü iç denetim çalışmalarından denetim sürecinde ne ölçüde yararlandığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Aravcık ve Usul'ün (2022) çalışmasında bağımsız denetçilerin işletme risklerinin denetimindeki sorumluluğu incelenmiştir. Bağımsız denetçinin yürüttüğü denetim faaliyeti sonrası oluşturduğu işletmenin risk unsurlarının tespiti ve yönetim kuruluna ve diğer ilgililere sorumluluklarının ele alındığı çalışma neticesinde tüm işletmelerin risk yönetimi bilinç düzeyinin artırılması ve risk yönetim sistemi kültürünün oluşturulmasının gerekli olduğu kanaatine varılmıştır.

Baran ve Baskan, (2020) tarafından yapılan araştırmada muhasebe meslek mensuplarının etik dışı faaliyet göstermeleri üzerine ulusal ve uluslararası yazında bulunan çalışmaların sonuçları değerlendirilmiştir.

Çalışmanın sonucunda muhasebe mesleğini yürüten sektör çalışanlarını etik olmayan davranış sergilemeye müşteri-yönetim baskısının teşvik ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca denetim faaliyetinin etkin bir şekilde yürütülmemesinin ve düzenlenen eğitimlerin yeterli olmamasının önemli bir sorun olduğu tespit edilmiştir.

Özbirecikli, Sayar, ve Türkoğlu, (2022), Doğu Akdeniz Bölgesinde bulunan Serbest Mali Müşavir odalarına kayıtlı bağımsız denetçi belgesine sahip muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime konusunda verilen eğitimlerden beklentilerini tespit etmek amacıyla yürütülen çalışma sonucunda katılımcıların eğitimlerde uygulamaya yönelik örnekler daha fazla yer verilmesinin eğitimin etkinliğini ve verimliliğini artıracak kanaatinde oldukları tespit edilmiştir.

Tosun (2021) çalışmasında hızla büyüyen ekonomi dünyasında firmaların finansal işlemlerinin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğunun incelenmesi işlemi olarak denetim kavramını tüm boyutları ile ele alarak ve bağımsız denetimi denetim türleri içerisinde en etkili denetim sistemi olduğunu vurgulamaktadır.

Yazıcı (2022) tarafından yapılan ve ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanmasında bağımsız denetimin rolünün araştırıldığı çalışmada; kurumsal yönetim ilkelerinin merkeze alınması, kayıt dışı ve yasa dışı ekonomik faaliyetlerin önüne geçilmesi için finansal bilgilerin oluşturulması ve denetim süreçlerinin nasıl olması gerektiği açıklanmaya çalışılmaktadır.

Polat, (2021) tarafından muhasebe meslek mensuplarının denetime bakış açılarını ölçmek, bağımsız denetim konusundaki bilgileri, görüşleri ile denetime hazır olup olmadıkları ve bağımsız denetimin faydalı olup olmayacağı konusundaki düşüncelerinin belirlenmesi amacıyla Elazığ ilinde yürütülen 250 muhasebe meslek mensubu ile bir alan araştırması yapılmıştır.

Günümüzde işletmelerin muhasebe bilgilerine duyulan gereksinim artmıştır. Firmaların muhasebe bilgilerini içeren verilerin doğru ve güvenilir olması pek çok açıdan büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, Samur (2022) tarafından yapılan çalışmada, denetim mesleğinin giderek artan önemini değerlendirilerek mesleğin başarılı bir şekilde yürütülmesi için denetim elemanlarının donanımlı bir şekilde yetiştirilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Son yıllarda yaşanan gelişmeler neticesinde ülkeler arasında var olan sınırların önemsizleştiği bir noktaya taşındığı görülmektedir. Özellikle ekonomik alanda kullanılan sistemlerin son derece karmaşıklaştığı görülmektedir. Bu gelişmelerin özellikle muhasebe mesleğini ve bu mesleği icra edenleri etkilediği düşünülmektedir. Bu karmaşık sistemlerin, anlaşılır

bir şekilde dönüşmesi ve kullanıcılar açısından güvenilir bir bilgi kaynağı haline gelmesine oldukça önem verilmektedir. Ayrıca küreselleşmenin etkileri öncesinde ekonomik faaliyetlerin etkisi yerel düzeyde kalırken değişen koşullarla birlikte yerel firmalarda oluşan mali sorunların tüm ülkeyi az ya da çok etkilediği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada boyutuna bakılmaksızın tüm işlemlerin mali işlemlerinin doğru bir şekilde yürütülmesi oldukça önemlidir. Bağımsız denetim işte bu işletmelerin yürüttüğü faaliyetlerin doğru bir şekilde yürütülüp yürütülmediğini denetlemesi bakımından yoğun olarak araştırılan bir konudur.

Bu çalışmanın temel amacı bağımsız denetimi yapmak üzere yetkisi bulunan Artvin Rize ve Trabzon illerinde muhasebe mesleğini icra eden meslek mensuplarının bağımsız denetim olgusuna yönelik algısını ve farkındalık düzeyinin araştırılmasıdır. Literatürde yapılan inceleme neticesinde Artvin Rize ve Trabzon illerinde çalışan muhasebe meslek mensuplarına yönelik böyle bir çalışma yapılmadığından özgün bir çalışma olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu doldurması düşünülmektedir.

3.2 Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacı çerçevesinde oluşturulan hipotezler Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Artvin, Rize ve Trabzon illerinde faaliyet gösteren Muhasebe Meslek Mensuplarının demografik özelliklerine göre bağımsız denetime karşı tutumlarının analiz edilmesine yönelik oluşturulmuştur.

H1: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları cinsiyetlere göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.

H2: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.

H3: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.

H4: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları mesleki tecrübelerine göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.

H5: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları faaliyet gösterdikleri ile göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.

3.4 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Doğu Karadeniz Bölgesi illerinden olan Artvin, Rize ve Trabzon'da faaliyet gösteren muhasebe meslek mensupları oluşturmaktadır. Evrenin büyüklüğünü belirleyebilmek adına söz konusu

illerde yer alan meslek odaları ile telefonla görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmede alınan bilgiler neticesinde Artvin’de 61, Rize’de 228, Trabzon’da 300 olmak üzere toplamda 589 muhasebe meslek mensubunun faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. Erdoğan ve Yazıcıoğlu, (2004) tarafından örneklem büyüklüğünün belirlenmesi için belirtilen “farklı evren büyüklüklerinden, farklı oranda örnekleme hataları için belirlenen örneklem büyüklükleri dikkate alındığında göre $p=0.8$ ve $q=0.2$ olasılıklarında $\alpha=0.05$ güven aralığında 500-750 kişiden oluşan bir evrende en az 165 kişilik bir örneklem ile çalışılması gerekmektedir” Bu bağlamda araştırmamızın 589 olarak belirlenen evreni için örneklem büyüklüğü 165 olarak tespit edilmiştir. Evrenden örneklemin seçilmesi için ise evrende var olan tüm bireylerin örnekleme dahil olma şansının eşit olması nedeniyle tesadüfi örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ayrıca tesadüfi örnekleme objektif ve “örnekleme hatalarının tahmini için istatistiksel araçlar sağlama” konusunda avantajlıdır (Kuş, 2009, s.45). Bu çalışmada 200 anket formu düzenlenmiş olup bunlardan 167 tanesi çalışmaya dahil edilmiştir.

3.5 Veri Toplama Yöntemi

Özçelik vd., (2014); Bekçi ve Apalı (2020) tarafından yapılan çalışmalarda kullanılan ölçeklerden yararlanılarak Akçay ve Alkan (2022) tarafından yapılan “Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetime Yönelik Görüşleri: TRA2 Bölgesi Uygulaması” adlı çalışmada kullanılmış olan anket soruları kullanılmıştır. Sorular yaş, cinsiyet, mesleki tecrübe gibi demografik sorular ile katılımcıların bağımsız denetime ilişkin kanaatlerini öğrenme amaçlı likert tipi sorulardan oluşmaktadır.

Anket uygulaması için yüz yüze görüşme metodu kullanılmıştır. Anket uygulamasında yüz yüze görüşme metodunun seçilmesinde; cevaplayıcıların araştırmacının kontrolünde olması, cevaplayıcının daha motive olması, veri kaybının önlenmesi ve en yüksek cevaplanma oranına sahip olması gibi üstünlükleri etkili olmuştur (Kuş, 2009, s.51).

Araştırma dört bölüm ve otuz sekiz sorudan oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde katılımcıların demografik özellikleri ikinci bölümde; katılımcıların bağımsız denetim uygulamalarına ve bağımsız denetim mesleğine yönelik düşüncelerinin tespit edilmesi amacıyla yönelik sorular, üçüncü bölümde; katılımcıların bağımsız denetim uygulamasında ortaya çıkan problemlere ilişkin düşünceleri ve dördüncü ve son bölümde ise bağımsız denetim uygulamasının sağladığı üstünlüklerin tespit edilmesine yönelik düşüncelerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca araştırmada 5’li likert tipinde ölçek kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analize tabi tutulmuştur.

4. BULGULARIN ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde ankete katılan muhasebe meslek mensuplarının cevapları neticesinde ortaya çıkan bulgular yer almaktadır.

4.1. Güvenilirlik Analizi

Tablo 1: Güvenilirlik Analizi

Boyutlar	Cronbach's Alpa Katsayısı	Madde Sayısı
Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Düşünceler	0.838	8
Bağımsız Denetim Uygulamalarındaki Sorunlara İlişkin Düşünceler	0.890	8
Bağımsız Denetimin Sağladığı Avantajlara İlişkin Düşünceler	0.899	10

Tablo 1'de yer alan veriler incelendiğinde bağımsız denetim uygulamalarına ait düşünceler alt boyutunun 0,838, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ait düşünceler alt boyutunun 0,890 ve bağımsız denetimin sağladığı üstünlüklere ilişkin düşünceler alt boyutunun Cronbach's Alpha katsayısı 0,899 olarak görülmektedir. Alpar'a göre (2013, pp.848-851) Cronbach's Alpha katsayısının $0,80 < \alpha < 1,00$ arasında olması durumunda kullanılan ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yüksek olduğu kabul edilmektedir

4.2. Demografik Özelliklere Ait Bulgular

Tablo 2: Katılımcıların demografik ve mesleki özellikleri

Değişken	Kategori	Toplam	
		N	%
Cinsiyet	Kadın	40	24
	Erkek	127	76
Eğitim Durumu	Lise	16	9,6
	Önlisans	10	6
	Lisans	131	78,4
	Lisansüstü	10	6
Yaş	18-24	2	1,2
	25-34	42	25,1
	35-44	57	34,1
	45-54	34	20,4
	55 ve üzeri	32	19,2
Mesleki Tecrübe	1-4	16	9,6
	5-9	25	15
	10-14	26	15,6
Faaliyet Gösterilen İl	14-19	34	20,4
	20 ve üzeri	66	39,5
	Artvin	58	34,7
Mesleki Konum	Rize	47	28,1
	Trabzon	62	37,1
Mesleki Konum	SMM	165	98,2
	YMM	2	1,2

Tablo 2’de görüldüğü üzere, katılımcıların yüzde 76’sı erkek, yüzde 24’ü kadındır. Katılımcıların eğitim durumlarını incelediğimizde, yüzde 78,4’ünün lisans mezunu olduğu, yani muhasebe meslek mensuplarının eğitim düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların yüzde 66’sının mesleki tecrübesinin 20 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir. Yine katılımcıların yüzde 34.7’sinin Artvin, yüzde 28.1’inin Rize, yüzde 37.1’inin ise Trabzon’da faaliyet gösterdiği, yüzde 98.2’sinin SMMM ve yüzde 1.2’sinin YMM olarak görevlerini sürdürdüğü bulgularına erişilmiştir.

4.3. Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetim Süreci Hakkındaki Görüşlerine Ait Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde meslek mensuplarının bağımsız denetime ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir.

Tablo 3: Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetçilik Mesleği ile İlgili Düşüncelerine İlişkin Sonuçlar

	Bağımsız Denetçi Belgeniz var mı?		Bağımsız Denetçilikle İlgili Eğitim aldınız mı?		Kamu Gözetleme Kurumunun (KGK) Açtığı Eğitimlere Katılmayı Düşünüyor musunuz ?		Bağımsız Denetçi Belgesi Almayı Düşünüyor musunuz?	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Evet	8	4.8	25	15	87	52.1	106	63.5
Hayır	159	95.2	146	85	80	47.9	61	36.5
Toplam	167	100	167	100	167	100	167	100

Tablo 3’te yer alan veriler doğrultusunda katılımcıların yüzde 95.2’sinin bağımsız denetçi belgesine sahip olmadığı, ancak yüzde 63.5’inin bağımsız denetçi belgesi almayı düşündüğü tespit edilmiştir. Katılımcıların yüzde 85’inin bağımsız denetçilikle ilgili eğitim almadığı, ancak yüzde 52.1’inin Kamu Gözetleme Kurumunun açtığı eğitimler katılmak istediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle katılımcıların bağımsız denetime ilgilerinin olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 4: Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetim Uygulamaları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Sonuçlar

İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	\bar{x}	S.S.
TMS/IFRS uygulamaları bağımsız denetim uygulamasını kolaylaştırmaktadır	N	10	24	20	61	52	3.7246	1.21568
	%	6	14.4	12	36.5	24.6		
KOBİ'ler ile büyük işletmelerin aynı denetim standartlarına göre denetime tabi tutulması yanlış olur.	N	12	16	32	66	41	3.6467	1.16204
	%	7.2	9.6	19.2	39.5	24.6		
Tüm sermaye işletmelerinin bağımsız denetime tabi olması durumunda bu kâğıt üzerinde (yüzeysel) bir işleme dönüşür.	N	22	20	20	71	34	3.4491	1.30118
	%	13.2	12	12	42.5	20.4		
6335 sayılı yasa ile denetime tabi tutulacak şirketlerin bakanlar kurulunca belirlenecek olması olumlu bir gelişmedir	N	6	26	44	63	28	3.485	1.05771
	%	3.6	15.6	26.3	37.7	16.8		
Muhasebe standartlarının işletmeler tarafından tam olarak uygulanması, bağımsız denetimi olumlu yönde etkilemektedir.	N	4	14	26	65	58	3.9521	1.02856
	%	2.4	8.4	15.6	38.9	34.7		
KOBİ / Büyük işletme ayrımı yapılmaksızın tüm sermaye işletmelerinde bağımsız denetim zorunlu olmalıdır.	N	9	18	40	67	33	3.5808	1.08844
	%	5.4	10.8	24	40.1	19.8		
Bağımsız denetçilerin, KGK tarafından yapılan sınavla yetkilendirilmesini doğru buluyorum	N	19	8	32	73	35	3.5808	1.20406
	%	11.4	4.8	19.2	43.7	21		
Türkiye'de bağımsız denetim alanında yapılan çalışmalar yeterince etkindir	N	8	26	80	32	21	3.1916	1.00561
	%	4.8	15.6	47.9	19.2	12.6		

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların yüzde 61,1'inin "TMS/IFRS uygulamaları bağımsız denetim uygulamasını kolaylaştırmaktadır" ifadesine katıldığı, yüzde 64,1'inin "KOBİ'ler ile büyük işletmelerin denetim açısından aynı denetim ölçünlerine tabi olması yanlış olur" ifadesine katıldığı, yüzde 62,9'unun "Tüm sermaye işletmelerinin bağımsız denetime tabi olması durumunda bu kâğıt üzerinde (yüzeysel) bir işleme dönüşür" ifadesine katıldığı, yüzde 73.1'inin "Muhasebe standartlarının işletmeler tarafından tam olarak uygulanması, bağımsız denetimi olumlu yönde etkilemektedir" ifadesine katıldığı, yüzde 64.7'sinin "Bağımsız denetçilerin, KGK tarafından

yapılan sınavla yetkilendirilmesini doğru buluyorum” ifadesine katıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 5. Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetim Uygulamalarında Yaşanan Sorunlar Hakkındaki Görüşlerine Ait Bulgular

İfadeler		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	\bar{x}	S.S.
Denetime ilişkin düzenlemelerin yetersiz olması	N	8	28	36	60	35	3.51497	1.139944
	%	4.8	16.8	21.6	35.9	21		
VUK ve TMS/IFRS arasındaki farklılıklardan dolayı ortaya çıkan mevzuat karmaşası	N	6	20	24	88	29	3.682635	1.012511
	%	3.6	12	14.4	52.7	17.4		
Mesleki eğitim ve yeterliliğe gereken önemin verilmemesi	N	18	16	20	74	39	3.598802	1.246972
	%	10.8	9.6	12	44.3	23.4		
“Muhasebe vergi içindir” anlayışının yaygın olması	N	6	24	22	67	48	3.760479	1.125871
	%	3.6	14.4	13.2	40.1	28.7		
Yeterli bağımsız denetim kuruluşunun olmaması	N	10	18	34	62	43	3.658683	1.150026
	%	6	10.8	20.4	37.1	25.7		
Yapılan denetim kapsamının işletme yönetimi tarafından bilinmemesi	N	12	14	26	66	49	3.754491	1.17436
	%	7.2	8.4	15.6	39.5	29.3		
İşletme yönetim kurulunun, bağımsız denetim yapan kişilere karşı olumsuz davranışları	N	8	22	48	68	21	3.431138	1.026628
	%	4.8	13.2	28.7	40.7	12.6		
İşletmelerin muhasebe standartlarını tam olarak uygulamaması	N	6	16	34	75	36	3.712575	1.024412
	%	3.6	9.6	20.4	44.9	21.6		

Tablo 5 incelendiğinde; katılımcıların yüzde 56.9’unun denetime ilişkin düzenlemeleri yetersiz bulduğu, yüzde 70.1’i VUK ve TMS/IFRS arasındaki farklılığın mevzuat karmaşası ortaya çıkardığını düşündüğü, yüzde 67.7’sinin mesleki eğitim ve yeterliliğe gereken önemin verilmemesi, yüzde 68.8’inin “Muhasebe vergi içindir” anlayışının yaygın olduğu fikrine sahip olduğu, yüzde 62.8’inin yeterli bağımsız denetim kuruluşunun olmadığına yönelik görüş beyan ettiği, yüzde 68.8’inin yapılan denetim kapsamının işletme yönetimi tarafından bilinmediğini düşündüğü, yüzde 53.1’inin işletme yönetim kurulunun, bağımsız denetim uygulamasını yürüten kişilere karşı olumsuz davranışlar sergilediğini düşündüğü, yüzde 66.5’inin ise işletmelerin muhasebe standartlarını tam olarak uygulamadığı görüşünde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 6. Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetim Uygulamasının Sağladığı Avantajlar Hakkındaki Görüşlerine Ait Bulgular

İfadeler		Kesinlikle	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle	x̄	S.S.
		Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum			
Bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar, işletme yöneticilerinin alacağı kararların kalitesini artıracaktır	N	6	12	24	96	29		3.7784	0.9404
	%	3.6	7.2	14.4	57.5	17.4			
İşletmeler de kurumsal yönetim anlayışının geliştirilmesine katkı sağlar	N	10	12	20	84	41		3.8024	1.0768
	%	6	7.2	12	50.3	24.6			
Risklerin erken saptanması ve yönetilmesine katkı sağlar	N	2	10	32	87	36		3.8683	0.8611
	%	1.2	6	19.2	52.1	21.6			
Tarafsız, doğru ve güvenilir mali tabloların hazırlanmasında bağımsız denetim önemlidir	N	10	10	26	80	41		3.7904	1.0689
	%	6	6	15.6	47.9	24.6			
Kayıt dışı ekonominin azalmasına katkı sağlar	N	10	4	46	74	33		3.6946	1.0103
	%	6	2.4	27.5	44.3	19.8			
Tüm ortakların haklarının korunmasına katkı sağlar.	N	6	14	34	86	27		3.6826	0.9637
	%	3.6	8.4	20.4	51.5	16.2			
Bağımsız denetim gerçeğe uygun belgelerin ve kayıtların düzenlenmesinde etkili olmuştur.	N	6	12	34	83	32		3.7365	0.9707
	%	3.6	7.2	20.4	49.7	19.2			
Bağımsız denetim, sermaye piyasasının güvenilir olmasını, yatırımların artmasını ve ekonominin gelişmesini sağlamaktadır.	N	8	16	20	88	35		3.7545	1.0440
	%	4.8	9.8	12	52.7	21			
Bağımsız denetim işletmeler üzerinde ortaya çıkması muhtemel sorunların önlenmesinde etkili olmaktadır	N	4	14	20	92	37		3.8623	0.9373
	%	2.4	8.4	12	55.1	22.2			
Bağımsız denetim sayesinde kredi kuruluşları, işletmelere daha kolay kredi imkânları sağlamaktadır	N	2	18	32	67	48		3.8443	0.9999
	%	1.2	10.8	19.2	40.1	28.7			

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların bağımsız denetim uygulamasının sağladığı üstünlüklere ilişkin ifadeler büyük ölçüde katıldığı ve en yüksek katılımın ($\bar{x} = 3.8683$) “Risklerin erken saptanması ve yönetilmesine katkı sağlar” ifadesine, en düşük katılımın ise ($\bar{x} = 3.6826$) “Tüm ortakların haklarının korunmasına katkı sağlar.” ifadesine olduğu tespit edilmiştir.,

4.4. Normallik Testi

Tablo 7: Normallik Testi

Faktör	Çarpıklık	Basıklık
Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Düşünceler	-0.918	0.994
Bağımsız Denetim Uygulamalarındaki Sorunlara İlişkin Düşünceler	-1.042	0.618
Bağımsız Denetimin Sağladığı Avantajlara İlişkin Düşünceler	-1.24	2.237

“Parametrik testlerin uygulanabilmesi için örneklem büyüklüğü normal dağılım ve homojenlik gibi bazı temel varsayımların karşılanması gerekmektedir” (Güçlü, 2020, s.246). Tablo 14’te yer alan basıklık ve çarpıklık değerleri doğrultusunda tüm ifadelerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir. Basıklık değerinin tüm değişkenler için $\pm 1.0 \pm 2.0$ olduğu için varyansların normal dağıldığına karar verilmiştir. “Psikometrik amaçlar için ± 1.0 arasındaki basıklık değeri mükemmel kabul edilir fakat ± 2.0 arası bir değer de birçok durumda uygulamaya bağlı olarak kabul edilebilir düzeydedir” (George & Mallery 2012).

4.5. Farklılık Analizleri

Tablo 8: Faktörlerin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesine İlişkin T-Testi Sonuçları

	Grup	N	Ortalama	Standart	t	p
				Sapma		
Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Düşünceler	Kadın	40	3.5125	.89326	-.594	0.554
	Erkek	127	3.5965	.74172		
Bağımsız Denetim Uygulamalarındaki Sorunlara İlişkin Düşünceler	Kadın	40	3.6063	.89270	-.284	0.776
	Erkek	127	3.6496	.82391		
Bağımsız Denetimin Sağladığı Avantajlara İlişkin Düşünceler	Kadın	40	3.6225	.90476	-0.818	0.414
	Erkek	127	3.6656	.80085		

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetleri ile bağımsız denetim faaliyetlerine ilişkin düşünceleri, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri ile bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 9: Yaş durumuna Göre ANOVA Bulgular

			Karelerin Toplam	Serbestlik	Ortalamaların karesi	F	P
Bağımsız Uygulamalarına Düşünceler	Denetim İlişkin	Gruplar arası	6.62924	4	1.65731		
		Grup İçi	94.02233	162	0.580385		
	Toplam		100.6516	166		2.856	0.025
Bağımsız Uygulamalarındaki Sorunlara Düşünceler	Denetim İlişkin	Gruplar arası	11.41703	4	2.854257		
		Grup İçi	105.2523	162	0.649706		
	Toplam		116.6693	166		4.393	0.002
Bağımsız Sağladığı İlişkin Düşünceler	Denetimin Avantajlara	Gruplar arası	5.462173	4	1.365543		
		Grup İçi	79.57028	162	0.491175		
	Toplam		85.03246	166		2.78	0.029

Katılımcılar 14-24,25-34, 35-44, 45-54, 55 ve üzeri yaş gruplarına göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri, bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için yapılan ANOVA testi yapılmıştır.

ANOVA testi bulgularına göre katılımcıların yaşlarına göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri (P=.0025), bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri (p=.009) ve bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri (P=.0029), arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu (P<.05) görülmektedir.

Varyansların homojen olup olmadığının testi için her gruba Levene testi uygulanmıştır. Tüm değişkenler için yapılan testte P<.05 olduğu için varyansların homojen olmadığına karar verilmiştir. Bu yüzden anlamlı farklılıkların olduğu grupların tespit edilmesi için post hoc testlerinden testi uygulanmıştır.

Analiz sonuçlarına göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşüncelerin 18-24 yaş ile 25-34 ve 35-44 yaş arası katılımcılar ile 25-34 yaş ile 35-44 ve 55 ve üzeri yaş arası katılımcılar arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşüncelerin 18-24 yaş ile 25-34 ve 35-44 yaş arası, 25-34 ve 35-44 yaş ile 55 ve üzeri yaş arası katılımcılar arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşüncelerin 18-24 yaş ile 18-24 yaş ile 25-34 ve 35-44 yaş arası katılımcılar arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 10: Faktörlerin Eğitim Durumuna Göre Değerlendirilmesine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Karelerin		Ortalamaların karesi	F	P
		Toplam	Serbestlik			
Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	15.31	3	5.103		
	Grup İçi	85.342	163	0.524		
	Toplam	100.652	166		9.747	0.00
Bağımsız Denetim Uygulamalarındaki Sorunlara İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	12.424	3	4.141		
	Grup İçi	104.245	163	0.64		
	Toplam	116.669	166		6.476	0.00
Bağımsız Denetimin Sağladığı Avantajlara İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	5.881	3	1.96		
	Grup İçi	79.151	163	0.486		
	Toplam	85.032	166		4.037	0.008

Katılımcıların eğitim göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri, bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için yapılan ANOVA testi yapılmıştır.

ANOVA testi bulgularına göre katılımcıların yaşlarına göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri (P=.00), bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri (p=.00) ve bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri (P=.008), arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu (P<.05) görülmektedir

Varyansların homojenliğinin tespiti için her grupta Levene testi uygulanmıştır. Tüm değişkenler için yapılan testte P<0,05 olduğu için varyansların homojen olmadığına karar verilmiştir. Bu yüzden anlamlı farklılıkların olduğu grupların tespit edilmesi için post hoc testlerinden Games-Howel testi uygulanmıştır.

Test sonuçlarına göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşüncelerin lisans düzeyinde eğitim alan katılımcılar ile önlisans ve lisansüstü düzeyinde eğitim alan katılımcılar arasında, anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 11: Faktörlerin Mesleki Tecrübeye Göre Değerlendirilmesine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Karelerin		Ortalamaların	F	P
		Toplam	Serbestlik	karesi		
Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	0.55	4	0.137	0.223	0.93
	Grup İçi	100.102	162	0.618		
	Toplam	100.652	166			
Bağımsız Denetim Uygulamalarındaki Sorunlara İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	1.12	4	0.28	0.393	0.81
	Grup İçi	115.549	132	0.713		
	Toplam	116.669	166			
Bağımsız Denetimin Sağladığı Avantajlara İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	3.724	4	0.931	1.855	0.121
	Grup İçi	81.308	162	0.502		
	Toplam	85.032	166			

Tablo 11’de yer alan bulgular incelendiğinde, mesleki tecrübeleri ile bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri ile bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 12: Faktörlerin Faaliyet Gösterilen İl’e Göre Değerlendirilmesine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

		Karelerin		Ortalamaların	F	P
		Toplam	Serbestlik	karesi		
Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	19.14	2	9.57	19.255	0.00
	Grup İçi	81.511	164	0.497		
	Toplam	100.652	166			
Bağımsız Denetim Uygulamalarındaki Sorunlara İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	20.606	2	10.303	17.589	0.00
	Grup İçi	96.063	164	0.586		
	Toplam	116.669	166			
Bağımsız Denetimin Sağladığı Avantajlara İlişkin Düşünceler	Gruplar arası	1.597	2	0.798	1.569	0.211
	Grup İçi	83.436	164	0.509		
	Toplam	85.032	166			

Katılımcıların faaliyet gösterdiği ile göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri, bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için yapılan ANOVA testi yapılmıştır.

ANOVA testi bulgularına göre katılımcıların faaliyet gösterdiği ile göre bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri ($P=,00$), bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri ($p=,00$) arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu ($P<,05$) ancak bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşünceleri arasında ($P=,211$), arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı ($P<,05$) görülmektedir

Varyansların homojenliğinin tespiti için her grupta Levene testi uygulanmıştır. Tüm değişkenler için yapılan testte $P<0,05$ olduğu için varyansların homojen olmadığına karar verilmiştir. Bu yüzden anlamlı farklılıkların olduğu grupların tespit edilmesi için post hoc testlerinden testi uygulanmıştır.

ANOVA testi sonuçlarına göre katılımcıların bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşüncelerin Artvin’de faaliyet gösteren meslek mensubu ile Trabzon’da faaliyet gösteren meslek mensubu arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri Trabzon’da faaliyet gösteren meslek mensubu ile Artvin ve Rize’de faaliyet gösteren meslek mensubu ile arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Tablo 13: Hipotez Kabul ve Red Durumları

İfade	Kabul Durumu
: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları cinsiyetlere göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.	Red
H2: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları yaş gruplarına göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.	Kabul
H3: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları eğitim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir.	Kabul
H4: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları mesleki tecrübelerine göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir	Red
H5: Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetime karşı tutumları faaliyet gösterdikleri ile göre anlamlı bir şekilde değişiklik göstermektedir	Kabul

Araştırma için geliştirilen hipotezler kapsamında ile bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düşünceleri, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlara ilişkin düşünceleri ile bağımsız denetimin sağladığı avantajlara ilişkin düşüncelerinin cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını tespiti için T testi; yaş eğitim, mesleki tecrübe faaliyet gösterilen iş grupları için ise bu etkiler ANOVA testi yapılarak bu konudaki düşünceler arasında farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Yapılan analizlerde elde edilen bulgular ışığında hipotezlerin kabul ve reddedilme durumları tablo 13’te verilmiştir

5. SONUÇ

Dünya ekonomik sistemi son elli yılda yaşanan teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmeler neticesinde büyük ölçüde değişmiştir. Bu yem, koşullarda ulusal ve uluslararası düzeyde pek çok işletmenin mali durumu, üretim kapasitesi, sermaye yapısı, bilanço bilgileri gibi özellikleri birbirini etkileyecek bir nitelik kazanmıştır. Bu noktada işletmeler açısından muhasebe verileri hayati önem kazanmaktadır. Çünkü bu veriler piyasadaki işletmenin geleceğe yönelik kararlarını etkilediği gibi diğer işletmelerin kararlarında da etkili olmaktadır. Bu noktada muhasebe işlemlerinin tanımlanmış muhasebe ilkeleri çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir. Ancak ideal olan uygulamada her zaman gerçekleşmeyebilir. Bu bağlamda denetim kavramı karşımıza çıkmaktadır. Muhasebe işlemlerinin tanımlanmış muhasebe standartlarına uygunluğunun denetlenmesi uygulama açısından teşvik edici olduğu gibi yapılan yanlış uygulamaların da tespit edilmesi noktasında önemlidir.

Bu araştırma ile 03.06.2011 tarih ve 642 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş, merkezi Giresun olan DOKA illerinden Artvin, Rize, ve Trabzon illerinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının bağımsız denetime yönelik görüşleri değerlendirilmektedir. Çalışma neticesinde bulguların değerlendirilerek hipotezler güvenilirlik analizi, frekans analizleri, normallik testi, faktörler arasındaki ilişkiyi tespit etmek üzere t testi ve tek yönlü varyans analizleri uygulanarak test edilmiş ve elde edilen bulgular neticesinde birtakım genellemeler yapılmıştır.

Yapılan araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular ile: Bu araştırmaya katılanların yüzde 76'sının erkek, yüzde 78'inin lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Buradan hareketle araştırmaya en çok erkek meslek mensubu katılmış olup katılımcıların eğitim düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun yaşlarının 25-44 yaş aralığında olduğu, katılımcıların büyük oranda 20 yıl ve üzeri mesleki tecrübeye sahip olduğu ortaya çıkmıştır buradan hareketle katılımcıların tecrübeli ve muhasebe mesleğinin gerekliliklerini ve sorunlarını değerlendirebilecek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılabılır. Katılımcıların 165'inin mesleki konumu itibariyle serbest muhasebeci mali müşavir olduğu 2'sinin ise yeminli mali müşavir olduğu tespit edilmiştir.

Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetim uygulamaları konusundaki düşüncelerinin belirlenmesine yönelik yapılan analiz neticesinde ortaya çıkan bulgular değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük bir bölümünün TMS/TFRS uygulamalarının bağımsız denetim uygulamasının kolay bir şekilde yürütülmesine katkı sağlamaktadır. KOBİ'ler ile büyük işletmelerin denetim standartları açısından aynı hükümlere tabi olmasının doğru olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletmelerin muhasebe standartlarını eksiksiz bir şekilde uygulamasının bağımsız denetim

sürecini destekleyeceği, KGK tarafından yapılan sınavlar sonucunda denetçi unvanının alınması ifadelerine katıldıkları bulguları elde edilmiştir.

Muhasebe Meslek mensupları mesleki sorunları hakkında yer alan ifadelerden, muhasebe vergi içindir algısının yaygın olması, denetime ilişkin düzenlemelerin az olması, mevcut bağımsız denetim kurumlarının ihtiyacı karşılamaktan uzak olması, VUK ve TMS/IFRS arasında bulunan ayrılıklardan mütevellit ortaya çıkan mevzuat karışıklığını bağımsız denetim alanındaki en belirgin sorunlar olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların bağımsız denetim uygulamaları ile ulaşılan kolaylıklar için yaptıkları değerlendirmelerde ise, en üst düzey katılım gerçekleşen ifadenin “Bağımsız denetim, sermaye piyasasının güvenilir olmasını, yatırımların artmasını ve ekonominin gelişmesini sağlamaktadır.” ifadesi olduğu belirlenmiştir.

Anketi uygulayan muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetim konusundaki algılarına yönelik elde edilen ortalama değerlerin cinsiyet, yaş, eğitim durumu, mesleki tecrübe ve faaliyet gösterilen il faktörleri açısından değişiklik gösterip göstermediğini bulmaya yönelik yapılan test sonuçlarına göre, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlar konusundaki düşünceler ile bağımsız denetçilik mesleği, bağımsız denetim uygulamaları ve bağımsız denetimin yararlarına yönelik algıları ile cinsiyet ve mesleki tecrübe faktörleri arasında anlamlı bir değişiklik bulunmadığı sonucu elde edilmiştir. Ayrıca verilerin tek yönlü varyans analizine tabi tutulması sonucunda elde edilen bulgulara göre meslek mensuplarının bağımsız denetim hakkındaki düşüncelerinin yaş, eğitim düzeyi faktörlerine göre değişiklik gösterdiği; ancak bağımsız denetimin faaliyetinin sağladığı faydalara yönelik düşüncelerin faaliyet gösterilen il açısından değişiklik göstermediği tespit edilmiştir.

Sonuçların daha genelebilir bir nitelik kazanması için farklı bölgelerde benzer araştırmaların yürütülmesi alan yazını bakımından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- A Reha; (2013), Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Yöntemler, (4. Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık
- Akçay, A. Ö, & Alkan, D. (2022), Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetime Yönelik Görüşleri: Tra2 Bölgesi Uygulaması. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (31), 287-313.
- Aravcı, D. E. & Usul H. (2022), 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Bağımsız Denetçilerin İşletmelerine Karşı Yasal Sorumlulukları. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi* 5(1):73-84.
- Ayboğa, H. (2022), İşletmelerde Yaşanan Muhasebe Skandallarının Önlenmesinde Alınan Denetim Tedbirleri. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (17), 39-68.

- Baran, E. & Başkan T. D. (2021), Muhasebe Meslek Mensuplarının Etik Dışı Davranış Sergilemelerinin Nedenleri: Literatür İncelemesi Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), 470-506.
- Baran, E. & Başkan T. D. (2021), Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının Muhasebe Meslek Mensupları Tarafından Bilinen Farklılıkları Ve Bu Standartlara İlişkin Yaklaşımları Üzerine Bir Uygulama.” Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi 88–109.
- Bekçi, İ. Apalı, A. & Özlemiş Özen, Ö. (2020), Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetime Bakış Açılarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: Batı Akdeniz Bölgesi Örneği. Ekonomik Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 16(1), 173-196
- Erdoğan, M. (2002), “Muhasebe, Denetim Ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 1(3):51–63.
- George, D., & Mallery, P. (2012). IBM SPSS statistics 19 step by step. Boston, Mass.
- Kestane, A. (2022), Denetçi Niteliklerinin Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerindeki Rolü: Hatay İlinde Bir Uygulama, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi* 24:331–52.
- Kıracı, M. (2003), “Faaliyet Denetimi ile İç Kontrol İlişkisi.” *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 67–78.
- Kurt, A., & Özberk C. Y. (2022), Şeffaflık Raporları V E Denetim Kalitesi İlişkisinin İncelenmesi. *Denetim Ve Güvence Hizmetleri Dergisi* 2(1):58–76.
- Kuş, E. (2009), Nicel–Nitel Araştırma Teknikleri Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel Mi. Nitel Mi 3. Baskı , Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbirecikli, M., Zafer S., & Türkoğlu E. A. (2022). “Muhasebe Ve Denetime.” *Muhasebe Ve Denetim Bakış Dergisi* 1–20.
- Özçelik, H., Şenol, H. & Aktürk, A. (2014). Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetim Alanındaki Güncel Gelişmelere Bakış Açıları Ve Farkındalıkları Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 62, 55-71.
- Polat, E. (2021). “Muhasebe Meslek Mensuplarının Bağımsız Denetim Alanındaki Güncel Gelişmelere Bakış Açıları : Elazığ İli Örneği * Perspectives Of Professional Accountants On Current Developments İn The Field Of Independent Audit : The Case Of Elazığ Province.” *The Journal Of Academic Social Science Studies* 14:519–40.
- Şahin, O. N. 2021. Muhasebe Meslek Mensupluğu Ve Denetçilik :Seçilen Ülkeler Üzerine Bir Araştırma. *Alanya Akademik Bakış* (1):1653–71.
- Samur, M. (2022). Kullanıcılarına Olan Etkisinin İrdenlenmesi *Türkisch Commercial Law Provisions On The Formation Of. İstanbul: Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi* 69–81.

- Şavlı, T. (2022). Araştırma Makalesi / Research Article Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 2022, 24 (Modavıca Özel Sayısı), Ös 184- Ös 201. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi 24:184–201.
- Senal, S. (2011). Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulunun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma.
- Toptan, M. (2022). Bağımsız Denetçilerin Mesleki Şüphencilğe İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi 117–54.
- Tosun, A. (2021). Muhasebe Denetimi ve Denetim Türleri. Balkan Ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi 07:101–7.
- Uzay, Ş, Tanç A., & Erciyes M. (2009). Financial Auditing In Turkey : Historical Context And Expectations. *Mali Çözüm* 125–40.
- Yazıcı, R. (2022). Ekonomide Sürdürülebilirliğin Sağlanabilmesinde Bağımsız Denetimin Önemi : Entegre Raporlama The Importance Of Independent Audit In Ensuring Sustainability In The Economy : Integrated Reporting Resül Yazıcı * Ekonomide Sürdürülebilirliğin Sağlanabilmesind. *Türk & İslam Dünyası Araştırmalar Dergisi* 145–58.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. *Detay Yayıncılık, Ankara*, (S 53).

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ BAĞIMSIZ DENETİME YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: DOĞU KARADENİZ İLLERİNDE BİR ARAŞTIRMA

Etik Beyanı:

Çalışmanın yazarları olarak; bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan ederiz. Editörlerin ve derginin yazarlar tarafından beyan edilen bu hususta ve metinde yer verdikleri bilgi ve görüşler karşısında herhangi bir sorumluluğu bulunmaz. Tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkıları:

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Ardıç ve Asiye Işık, çalışmanın gerek literatür gerekse veri toplama, analiz ve analiz bulgularının değerlendirilmesinden oluşan tüm sürece eşit oranda katkı sağlamışlardır.

1. yazarın katkı oranı: %50,
2. yazarın katkı oranı: %50'dir.

Çıkar Beyanı:

Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Çıkar Beyanı:

Yazarın bu çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed ARDIÇ
Asiye IŞIK